

A társadalmi viszonyok mély ellentmondásai közepette nem véletlenül olvashatunk forradalmi hangulatú szocialista nagygyűlésről a Földművelők Szaklapja 1897-es tudósításában. A helyi 1919-es dokumentumok és a megőrzött korabeli levelek ugyan csak a Tanácsköztársaság iránti elkötelezettséget és a reményteljes bizakodást igazolták.

A község új társadalmi, gazdasági szerkezete

A vagyoni különbségeken alapuló küzdelmes paraszti élet megváltoztatásának feltételét az 1944-es év hozta. A falu 1944. november 2-án szabadult fel a Zsdánov tábornok vezette páncélosok által, akik a leghamarabb zárkóztak fel a németek budapesti külső védelmi gyűrűjére.

A felszabadulást követő évtizedek alatt a falun bekövetkezett gyökeres társadalmi, gazdasági, strukturális változásoknak szinte tipikus példáját nyújtja Bugyi község. A lakosság egykori 87 százalékos arányú mezőgazdasági foglalkoztatottsága 1949-ben 80, 1960-ban 64, 1970-ben 47 százalékra csökkent. Ezzel szemben az ipari foglalkoztatottság az 1940-es év 7,6 százalékáról 1949-ben közel 10, 1960-ban 18,7, 1970-ben 38,2 százalékra nőtt.

Az ipari dolgozók számának növekedésében kétségtelenül közrejátszik a főváros közelségéből adódó elszívó hatás. Azonban a legjellemzőbb tényező az, hogy a község maga is a járás legnagyobb ipari üzemével rendelkezik. A Telefongyár 1959-ben egy egész gyáregységet telepített Bugyira.

Annak ellenére, hogy csökken a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, a bugyi Tessedik Sámuel MgTSz mégis meghatározó szerepet tölt be a községnek mind a társadalmi, mind a gazdasági életében. Mindezt a község helytörténetéhez kapcsolódó jubileumi kiállítás meggyőzően bizonyította. Az adatok, képek és grafikonok szemléltették, hogy az a segítség, amit a papírgyári munkások egykori patronáló mozgalma nyújtott, nem volt hiábavaló. Mindenképpen ilyen tanulsággal távozhattak a csepeli munkáslátogatók és egy kicsit azzal is, hogy Bugyi község szívügyének tekinti a múlt emlékeinek megőrzését és haladó hagyományai ápolását.

Kovács József

A kilencvenesztendős Nyárády Mihály köszöntése

Nyárády Mihály 1889-ben született a Szabolcs megyei Ramocsaházán. Ez idő szerint ő ma a legidősebb magyar néprajzkutató. Amidőn ennek a ritka születésnapnak az alkalmából szeretettel köszöntjük, fődíezzük hosszú életének és munkásságának néhány fontos mozzanatát, hogy a fiatalabb nemzedékhez tartozók is megismerhessék.

Annak a nagy néprajzkutatói nemzedéknek, amelyet Györfly István, Bátky Zsigmond és Viski Károly neve fémjelez, ő az egyetlen, ma is köztünk élő tagja. Nyárády Mihály eredetét a középkor századaiba visszavezető középnemesi család sarja. Az ifjú Nyárády gimnáziumi tanulmányai után jogot tanult, majd 1928-ban, Budapesten szerzett államtudományi doktorátust. A Szabolcs megyei Kék községben maradt, ahol az örökségül neki jutott háromszáz hold birtokon gazdálkodott. A néprajzzal Györfly Istvánnal való személyes találkozása jegyezte el 1921-ben. A vidéki földbirtokost Györfly István kezdte biz-

tatni néprajzi gyűjtésre és cikkek írására. Kapcsolatuk Györffy haláláig baráti és közvetlen maradt, ami egymás többszöri meglátogatásában is megnyilvánult. Korai cikkeinek indíttatásai szinte mind Györffy Istvántól származnak.

Nyilvánvaló, hogy Györffy baráti ösztönzései olyan emberhez szóltak, akiben a táj és a nép szeretete élénken és termékenyen élt. Különben aligha történt volna meg, hogy 1944—45 társadalmi változásai, osztályának történelmi megsemmisülése után Nyárády Mihály szülőföldjén marad, hajlott kora ellenére állást vállal és továbbra is írta értékes cikkeit. 1949-ben, hatvanévesen lett az államosított nyíregyházi Jósza András Múzeum vezetője. Ezt a tisztséget 1954-ig töltötte be, majd 1966. június 30-ig, nyugdíjazásáig a múzeum tudományos főmunkatársaként dolgozott. De ezután sem maradt télen. Megbízást kapott a Felső-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság nyíregyházi múzeumának szervezésében.

Cikkei és tanulmányai szinte kivétel nélkül a szűkebb haza, a Nyírség és a Felső-Tisza vidék néprajzához és történetéhez kapcsolódnak. Apró helytörténeti írásai közül kiemelkedik a *Kék község történeti földrajzáról* írott munka. Egyébként sok néprajzi dolgozatában idéz történeti forrásokat, amellet, hogy a hagyományos leíró etnográfiaíát műveli. Kedvelt témaköre a halászat és a gyűjtögetés, amint ezt a halászsokkal és a pákászokkal foglalkozó cikkei bizonyítják. Korai írásai közül témájában újdonság volt a rozstermés és a nyírségi nemesi kúriákkal foglalkozó dolgozat. Az 1920-as és 1930-as évek gyűjtőmunkájának tanulságait összegezte legnagyobb lélegzetű néprajzi tanulmányában, amely a korabeli Szabolcs vármegye tárgyi néprajzának vázlatát nyújtotta 1939-ben.

Muzeológusként bekapcsolódott az Anyagi Kultúra Munkaközösségbe, s így került ki tolla alól a hazai szakirodalomban először a kukorica- és burgonyatermesztéssel foglalkozó néprajzi cikk. Történeti-néprajzi munkái közül újdonságnak számít a salétromfőzés földolgozása. Publikációi között találkozunk a viselet és az állattartás körébe vágó dolgozatokkal is. De nemcsak a hagyományos tárgyi néprajz körében munkálkodik, hanem kisebb mértékben a folklór is érdeklődési területei közé tartozik. Írt a szabolcsi néptáncokról, a szatmárcsekei fejfákról, elkészítette *Ruszkovics István* mesemondó életrajzát.

Nyárády Mihály, vagy ahogyan a fiatalabb nemzedékbeliiek szólítják: Nyárády Miska bácsi eddig mintegy ötven cikket és tanulmányt tett közzé nyomtatásban. A következő kis bibliográfiát ezek közül állítottuk össze.

Az őszi rozs termelése Ramocsaházán. Néprajzi Értesítő (NÉ) 1930. 84—99. — A Nyírség nemesi házai. NÉ 1935. 46—58. — A Rétköz régi halászata. Ethnographia (Ethn.) 1938. 156—174., 380—394. — Szabolcs vármegye vázlatos tárgyi néprajza. Vármegyei Szociográfiák IV. Bp., 1939. 200—216. — Gazdálkodás a szabolcsi tőzegtalajon. Szabolcs vármegye. Vármegyei Szociográfiák IV. Bp., 1939. 234—236. — Az ajaki népviselet. Szabolcs vármegye. Vármegyei Szociográfiák IV. Bp., 1939. 234—237. — Halászat kutyával. NÉ 1940. 203. — Az igazi pákász. Debreceni Szemle. 1941. 101—109. — Kék község történeti földrajza. Nyíregyháza. 1941. — A kékiek kerek tánca. Eth. 1941. 283. — A Debrecen név eredete. Nyíregyháza. 1944. — Ki tudná megmondani? Szabolcsi kalendárium a szabadságharc századik évfordulójára. Nyíregyháza, 1948. 94—103. — A nyíregyházi Jósza András Múzeum dohánykiállítása. Múzeumi Híradó. 1951. 2. sz. 25—26. — A Nyírség. Idegenforgalmi Tájékoztató. 1953. 7—8. sz. 7—

9. — A tengeri népi termesztése Ramocsaházán. NÉ 1955. 267—291. — A burgonya egy szabolcsi község (Rakamaz) életében. Szabolcs-Szatmári Szemle. 1956. 97—111. — Fajtaváltás a kéki juhtenyésztésben. Népr. Közl. 1959. 163—202. — Salétromfőzés Szabolcs megyében a XVI—XIX. században. Jósza András Múzeum Evkönyve. 1958. Bp., 1960. 170—214. (Ez a tanulmány némileg átdolgozva megjelent a Magyar Kémikusok Lapja 1965. évfolyamában.) — Pipakészégek Szabolcs megyében. Jósza András Múzeum Evkönyve. 1959. Bp., 1961. 113—127. — A szatmárcsekei református temető fejfái. Jósza András Múzeum Evkönyve. 1960. Nyíregyháza, 1963. 193—218. — Az ajaki népviselet. Jósza András Múzeum Evkönyve. 1961—62. Nyíregyháza, 1964. 141—194. — A mesemondó Ruszkovics István életrajza. A Magyar Népmese Katalógus Füzetel. 4. sz. Bp., 1968. 5—28. — A nagyállóiak „Kállai kettős” tánca. Szabolcs-Szatmári Szemle. 1969. 3. sz. 23—43.

Kósa László